

Bloemen op het graf van mijn opa Angelique Ende (1975)

Als ik de fotoalbums doorblader word ik geraakt door de gelukzalige blikken. Dolblij met dit avontuur in een waar paradijs. Ik kan de kruidige geuren bijna ruiken door de foto's heen, de warme tropenzon voelen branden op mijn huid. Mijn blik valt op mijn jonge moeder met de veel te grote zeemanspet van haar vader, trots aan zijn hand. Ik zie rokende vulkanen, een panter met ontblote tanden, silhouetten onder een waterval en de baboe naast de box in de prachtige tuin. Het is er allemaal.

Ik moest er lange tijd niks van hebben, van dit verleden. Een koloniaal verleden is niet iets om trots op te zijn. Maar het is er. En het is er ook in mijn familie. Zo langzaam heb ik me deze geschiedenis eigen gemaakt. Het is een onderdeel geworden van wie ik ben. Ik ben ook milder geworden naar mijn opa en oma toe. Want waarom zou je niet blijven wonen op de plek waar je je dienstplicht hebt vervuld? Het was gewoon een optie. Een aantrekkelijke optie zelfs, met een wat bekrompen thuisland in recessie. Ik begrijp het eigenlijk wel.

Door meer te weten kwamen ook de vragen. Waar was hij aan overleden? Was het de oorlog? Lag hij ergens begraven? Had hij een zeemansgraf? Op welk schip had hij gevaren? En wat deed hij eigenlijk in San Francisco? En waar waren ondertussen mijn oma en mijn moeder. In welk kamp hebben zij gezeten? Was het er één, waren het er meer? Wat hebben ze daar meegemaakt? Waarom kan mijn moeder nog steeds tellen in het Japans? Waarom sloop ze vroeger stilletjes naar boven als ik oorlogsseries keek?

Daar waar mijn moeder stil bleef kwam het verleden via archieven tot leven. Ik vind een emotionele handgeschreven brief van mijn oma, tekeningen waar mijn oma op zou kunnen staan, dagboeken van de kampen waar ze verbleven en zelfs een complete persoonlijke archiefdoos van mijn opa. Ik ben diep ontroerd als ik merk aan de manier waarop de pagina's aan elkaar kleven dat ik de eerste moet zijn die het archief na al die jaren door mijn handen laat gaan.

Ik lees dat mijn opa zich vreselijk veel zorgen heeft gemaakt. Ik lees berichten over huilbuien en ziekte. Doodziek uiteindelijk, midden op zee. Door de oorlog kwamen ze veel te laat aan land. Ik lees dat hij hobbelen met een vrachtwagen door de binnenlanden van Amerika naar het ziekenhuis is gebracht. Het mocht niet meer baten. Een maand later overleed hij.

Ik vind troost in de archiefstukken. Ik vind een brief van de scheepsarts. Beschrijvingen van collega's die hem hebben opgezocht in het ziekenhuis. Correspondentie tussen de Java-China-Japan Lijn en mijn oma. In elk geval, pogingen daartoe. De brieven hebben haar nooit bereikt. Ze zat samen met mijn moeder opgesloten in het kamp Lampersari op Java. Mijn hart breekt als ik me realiseer dat ze pas jaren later te horen kreeg dat haar man was overleden. Maar ik ben ook geraakt door de zorgzaamheid en de zorgvuldigheid van de scheepvaartmaatschappij. Het was niet zomaar een werkgever. Je was onderdeel van een familie en daar hoorde alles bij.

Pagina voor pagina blader ik het archief verder door met uiteindelijk als grote bonus een foto van een indrukwekkend graf en van de begrafenis in een geweldige bloemenzee. Niet lang na deze vondst heb ik mijn moeder meegenomen naar de prachtige begraafplaats in San Francisco. Tachtig was ze inmiddels. Ze is niet snel geraakt. Emoties zijn altijd zorgvuldig weggestopt. Maar ik zag tranen toen ze voor het eerst bloemen kon leggen op het graf van haar veel te jong overleden vader.